

UČITELJSKI
T O V A R S .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

V Ljubljani 15. aprila 1867.

List 8.

Podučuj, pa tudi vzrejai!

Dobra šola ne podučuje samo, temuč tudi vzreja ali odgojuje. Poduk in odgoja sta tako tesno združena eden z drugim, da eden brez drugega shajati, in se tudi brez eden drugega ne moreta misliti. Kedar podučuješ, ljubi učitelj, misli tudi na to, da žlahniš mladinsko serce, ktero je in bode vedno perva in naj poglavitnejša reč pri človeku. Dobra glava, pa serce slabo, ne vstanovita pri človeku prave sreče. Ena naj navadnih sedanjih pregreh pri mladini pa je gerda lažnjivost. Vsak, kdor ima opraviti z otroci, vidi, kako zeló so nagnjeni k temu, da pri vsaki skoro naj manjši priliki ne govore resnice, da si povsod hočejo z lažmi pomagati. Učitelj, ki to otroško napako, ali, bi rekel, hudobijo bolj na tanko prevdarja, ne more gledati, da bi ta hudi plevel v otroškem sercu še dalje rastel, temuč prizadeva si, da ga skerbno zatira in popolnoma zaduši. Ni pa še zadosti, da učitelj v otroškem sercu zamori to pa uno napako, treba je namesto iztrebljenega plevela zasejati dobro seme, da se kake globokeje koreninice prejšnje strupene zeli zopet ne oživé, in ne zaredé novih močnejših korenin.

Naj prvič in naj raji otroci lažejo, kedar zamudé in ne spolnijo ktere svojih dolžnosti. Tako laž učitelj lahko hitro zapazi, in pri tej priči naj otroku razodene, da ga pozná, da se je zlagal, in da hoče pozvediti pri njegovih starših, če je temu tako, ali tako. Potem naj učitelj otroka pri enakih zadevah že pri vprašanjih napeljuje, da govori resnico. Učitelj je večkrat sam kriv, da se mu otroci lažejo; naj jih tedaj ne pelje v skušnjavo.

Drugič se laž pokaže pri otrocih tudi rada takrat, kedar hočejo z lažjo zakrivati napake svojih součencev in tovaršev. Med otroci je velikrat taka prijaznost, da sega celó do kakih pregrešnih naklepov. Otroška slabost išče moči v zvezi s svojimi tovarši. Skušeni učitelj je to napako gotovo že večkrat doživel pri svojih učencih. Večkrat se primeri, da na vprašanje: kdo je to ali to storil? dobiš mnogo različnih odgovorov, iz med katerih ti eni kako reč terdijo, drugi pa jo zopet močno zagovarjajo. Učitelj naj se tedaj kolikor more ogiba takih očitnih vprašanj, ker to je gotova in živa skušnjava za njegove učence. Dobro seme, ki naj ga učitelj namesto takih strupenih rastlin zasaja v otroška serca, naj bo pravi značaj, vterjen na pravi verski podlagi, ker le vera je prava pomoč zoper vsa taka huda nagnjenja.

Tretjič je laž tudi večkrat tovaršica gerde hudobije in hudega sovraštva, in takrat se kaže v naj ostudnejši podobi. Tej laži pa mora odgojitelj prav resno in z vso močjo vrat zaviti. Varuje naj se pa učitelj, da takih laži ne preiskuje in kaznuje očitno, da kako zerno te pogubljuje rastlike ne pade v kako prosto serce, in da se ne razširja dalje. Kazen za tako hudobijo, posebno če se večkrat pokaže, mora biti ojstra, po okoliščinah tudi šiba, da zamori hudobno kal v mladem sercu.

Vidi se tedaj, kako zeló je treba, da skerbni učitelj pazi na svoje učence, da trebi iz njih serc vsako še tako malo zelice hudobne lažnjivosti, in da ne more biti nikoli brez skerbi, da bi se sedaj tù, sedaj tam vnovič ne pokazala. Skerbni učitelj, ki vé, kaj je odgojiteljeva dolžnost, svojih učencev nikdar ne podučuje, da bi jih zraven tega tudi ne odgojeval, kajti zamujeni čas pri otroški odgoji se ne more dolgo ali pa še celó nikoli dohiteti.

P.

P a š n i k.

Zadovoljnost. Koliko ložeje shaja učitelj, ako je vesel in zadovoljen, je že sploh znana resnica. Učenci takega učitelja ljubijo in spoštujejo, ter mu radi zaupajo, in so radi pri njem. Učiteljski težavni stan se tako zeló polajša; nedvomljivo doseže tudi taki učitelj obilniši in lepši sad svojega truda.

Treba je tedaj, da je učitelj stanoviten v tej kreposti; ako mu je še manjka, naj si jo pa pridobuje. Učitelj naj za tega

voljo skerbi 1) za zdravo telo in zdravo dušo. Perva in naj imenitnejša podlaga za veselje je zdravje. Brez zdravja je človek tudi pri naj prijetnejšem delu vedno le čmeren in nezadovoljen. Kakor zginja zdravje in z njim telesna moč, tako tudi peša ljubezen in veselje do dela. Paziti je tedaj treba, da se ne prenapneš in ne presiliš in tako zdravja ne spodkoplješ. Nespametno ravnaajo nekteri učitelji, kteri se pri začetku preveč silijo in svoje moči napenjajo, takrat pa, kedar bi bilo naj bolj potreba pokazati živost in moč, so pa že vsi onemogli in spehani. Ni potem čudo, da njih moči vidno pešajo in slabé, ker se ne znajo varovati in svoje moči prav rabiti, ne vedé, da gre bolezen v človeka z vozom, po niti pa nazaj. Še je druga bolezen, ktera tudi tu pa tam hudo tare učiteljevega duhá, ter ga dela čmernega in sitnega; to je pomankanje, težka butara dolgov, slaba družina i. t. d., kar naj marljivi učitelj tudi kolikor toliko odvrtačuje.

2) Skerbi, da se vedno izobrazuješ, in da ne zaostajaš! Kdor ne pobira, raztresa, in kdor ne gre naprej, gre nazaj. Takí gotovo sam sebe ne ljubi, in nemogoče je, da bi potem druge ljubil. Znano je, da ni mogoče, da bi z veseljem druge izobraževal, ako se ti zdi že lastno izobraževanje nepotrebno; če se sam rad učiš, bodeš potem to, kar si si sam pridobil, tudi drugim dajal; kakor si se sam oživiljal, tako boš rad tudi drugim pomagal, in sad, ki se ti bo pri tem kazal, spodbujal te bo, da boš vedno bolj marljiv in vesel. Ako pa pustiš, da te čas prehití, pa le životariš, sebi in drugim na sramoto in škodo.

3) Skerbno in vestno se vselej pripravljaj za nauk! Pogumno more priti učitelj v šolo se nadjajaje dobrega vspeha, ako se je pred naukom za to pripravljaj. Nemogoče, da bi mu spodletelo, ako učitelj reč po zmožnosti učencev na tanko primerja in vravnuje, ter dobro vé, kako jim bode to, kako uno pojasnil in jih podučeval. Tako si svoj stan zeló lajša in uide veliko sitnostim, in lahko je vesel. Kdo je li kriv, ako pride učitelj nepripravljen v šolo, in da mu nobena reč ne gre po volji?

4) Premaguj in ne jezi se! Jeza spodjeda zdravje vsakega človeka, in z njim umira tudi veselje. Kdo pa tudi tako žalostno tega ne skuša večkrat, kakor učitelj, ker tolikrat je ves njegov trud in upanje zastonj, zraven pa ima še za vse to dostokrat le nehvaležnost? Pa vendar se mora premagovati, ter poterpežljivo prenašati otroške slabosti in težave in sitnosti svojega

stanú, ako hoče, da si bolezní ne nakoplje, ter si ohrani vesele in srečne dni.

5) V svojem poklicu bodi pridén in zvest, ter si privoší poštenega veselja! Ni se treba bati učitelju, da bi mu bila šolska ura zjutraj prezgodaj in opoldne prepozna, ali da bi ga rudečica oblila, naj pride v šolo Peter, ali Pavel, in naj se mu določí dan spraševanja, za kateri dan koli bodi, ako je pri njem vedno vse v redu. Treba je tedaj, da nauk vedno o pravem času začénjaš in nehaš, da vse šolske nauke enako dobro in marljivo obdeluješ, ter se med naukom ne pečaš z drugo rečjo, in da si z vsemi učenci enako ljubeznjiv in pravičen. Zakaj bi se pa tudi potem koga bal, in kdo ti bode kaj rekel, ako si po delu primerno in pošteno razvedruješ! Sej je že v naravi tako vravnano, da po trudu pride počitek in veselje; lenobi pa stopa na pete žalost in strah. Dobro je tudi, ako večkrat greš k pridnim in takim učiteljim, kateri živé edino svojemu poklicu. Kakor se mervto oglje od živega oživí in vnema, take se bodeš tudi ti od takih učiteljev oživél in navzel dobrega duhá.

6) Pomisli večkrat imenitnost svojega stanú, in zaupaj na Bogá! Izrejati otroke za Bogá in svet je zeló imenitno, pa tudi zeló težavno; pa kar človek ne more, mu Bog pomore. Izprosi si tedaj od zgoraj za to potrebne pomoči. Le z božjo pomočjo moreš veselo in spešno delati. Zaupanje na Bogá nam lajša vse težave, ter nas spodbuja, da smo stanovitni v svojem poklicu.

Govekar.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XVII.

U. Iz tega, kar si mi doslej popisal, mi je razvidno, kdaj so stali Slovenci poleg Donave, kako so se tu pritikvali Italiji, tam pa stegvali v Carjigrad in celó v Solun. Bili so tedaj silo množni, ker so se raztezali po tolikem prostoru. — Preden so sprejeli kerščanstvo, so bili poganí ali malikovavci. Ali mi češ vsaj nekoliko povedati o njihovem malikovavstvu?

T. Res je, da se na nekdanje malikovavstvo velikrat ozirajo naši pisatelji, zlasti pesniki, govorniki in sploh umetniki;

ali vendar je težko kaj gotovega povedati o njem. Kakor občnega ali vzajemnega jezika, tako tudi vzajemnega basnoslovstva Slovani doslej še nimamo. Skorej bi djal, da tako, kakor se ločijo slovanski rodovi in govori, se ločijo tudi njihove verstva, ker vsak rod ima kaj svojega.

U. Káko je bilo sploh njih poganstvo? Ali si je res podobno basnoslovstvo slovansko pa indijansko?

T. Duša človeška je sama na sebi kristjana (anima humana naturaliter christiana), je djal nekđaj sloveč pisatelj; to bi se smelo reči tudi o basnoslovstvu slovanskem. Njihovo malikovavstvo ima nekaj kerščanskega v sebi (Helmold), in ruski Slovani so malikovavci, toda nimajo ne gerškega kerščanstva ne brezbožnega poganstva (Foci). („Die slavische Mythologie ist ein eigenthümlich entwickelter Theismus, welcher zwar Gott als den höchsten und alleinigen Urheber alles Daseins anerkannte, nebenbei auch der Natur eine untergeordnete Verehrung erwies“. cf. Stan Zaránski.)

U. Berž ko ne so ohranili Slovani marsikaj iz prvotnega razodenja, kakor tudi drugi pogani?

T. Prosti um že pravi človeku, da Bog, Gospod vsega sveta, more le eden biti. Te misli so bili tudi Slovani, da mora biti mogočno bistvo, kateremu so podložne vse stvari. Toda lastnosti in volje njegove po svoji otemneli pameti niso spoznali, in imenovali so tega malika verhovca razno razni rodovi slovanski.

U. Bral sem časi o indijanskih in sicer jutrovskih narodih, da so verhnjemu bogu rekli Parabrama, iz kterega je izhajal neki Trimurti: Brama, Višnu in Živa. Ali ni to slovanski Prabog in naš Triglav, ki gospoduje po nebu, na zemlji in pod zemljo?

T. Različno so klicali prvega malika ali verhovnika; eni so mu djali Svarog (Jireček, K. J. Erben), eni Svetovid ali Swiatovid (universum intuens, Helmold), eni Jesse (Dlugosz, cf. madj. Isten, ali Jassen, vid. Guagnini). Českim pa ruskim Slovenom je bil verhovec Perun (Perkun, Parom pri Slovacih, indj. Brama, cf. Prokop.); zeló so čestili tudi Rade-gosta, in druge bogove in boginje.

U. Bral sem tudi, da so imeli dobre in hude malike, kakor jutrovci svojega Ormuzda in Ahrimana.

T. Mislili so si Slovani svoje malike dobre in hude, ki so jih zvali po tém bele pa černe. Unim na čelu je bil Belibog ali Belin, začetnik vsega dobrega, tem pa Černibog ali Čert, začetnik vsega zlega ali hudega. — Nekaj spominov iz starega basnoslovja slovenskega se je ohranilo še tu in tam po Slovenskem, zlasti v pravljicah in pripovedkah, v narodnih pesmih, v starih šegah, v mnogih lastnih imenih in primkih itd.

U. Te kaže tedaj pridno nabirati in pripravljati tako učenjakom gradiva za dovršeno basnoslovje slovansko.

T. Naj več sta v tem oziru storila naš Davorin, pa naš Kračman, in ne bilo bi napak, ako bi dala skupaj na svetlo staro basnoslovstvo slovansko ali vsaj slovensko!

XVIII.

T. Pervo in pravo slovstvo so dobili Slovenci po kerščanstvu, in o tem pòje Znojemski v drugem razstavku, kjer pravi, da so slovenskemu narodu um razjasnili učenci, ki so prišli od zahoda in od izhoda. To velja o Slovenih, ki so stali poleg Donave od sinjega (jadranskega) pa do črnega morja.

U. Silo imenitno je tedaj tudi za slovstvo vprašanje, kdaj in kako so se pokristjanili Slovenci ali posebej Slovenci.

T. Prihajali so k našim prednikom bogovestniki od treh strani: 1) od juga, iz Rima čez Akvilejo, Salono in Sirmijo, 2) od zahoda, zlasti iz Solnograda, in 3) od vzhoda, iz Carigrada.

U. Kdaj se je to godilo?

T. Ako so bili Slovenci prvotni stanovniki po teh krajih, so sprejeli kerščanstvo zgodaj, že v sredi prvega stoletja, krog l. 63, po ss. Hermagoru in Fortunatu posebno. V hvalni spomin sta onadva še zdaj zavetnika ljubljanske vladikovine, in je bila pred nekaj leti v Celovcu ustanovljena družba sv. Mohorja v ta namen, da bi prava duhovna olika širila se po nji med národom slovenskim.

U. Kakor se družba sv. Mohorja lepo širi in množi med nami, tako bi bilo želéti, da bi se oponovil in povzdignil tudi spomin teh blagih dveh zavetnikov med Slovenci!

7. Ako so pa prišli Slovenci še le v 6. stoletji, so ti novi naselniki kmali po svojem prihodu se soznanili s pravo vero in kerščansko cerkvijo. Prihajali so k njim verski poslanci v naslednjih stoletjih nekaj od laške nekaj od bavarske strani; frankovski in nemški učenci so si mnogo prizadévali, da bi zginilo med njimi neverstvo in malikovavstvo ter vstanovilo se kerščanstvo. Sredi devetega stoletja se je to med Slovenci ob Savi, Dravi in Donavi sploh doseglo. — Ker pa laški in nemški poslanci večidel niso uméli slovenskega jezika, so želeli Slovenci tacih učencikov, kateri bi znali slovenski ter jim po domače razlagali svete resnice. In glej, po višjem sklepu prideta l. 863. blagovestnika, ss. Ciril in Metod, solunska brata iz Carigrada, ki sta najprej učila bulgarske, potem panonske in moravske Slovence, in kolikor toliko so pridobili po njih tudi noriški ali karantanski Slovenci. In

Bili so radostni Slovani,

Zaslišavši presladki glas :

Beseda materna naznani

Nebeških čudežev jim kras.

Šolsko blagó.

Kdo sedaj sadna drevesa trebi. Učitelj govori v šoli o sadjereji, in vpraša: »Kaj menite, ljubi moji, kdo sedaj drevesa naj lepše čedi?« Ker učenci ne vedó prav povedati in pravega uganiti, jim učitelj pové: Spomladi in celo poletje drevesa naj bolje čedijo — mili ptički. Nobeden in nobena reč goseneč bolj ne zatira in ne pokončá, kakor ptiči, ktere je že Bog za to namenil, ko jim je mergolinec za živež odločil. Otroci! varujte, da ne bote ljubim ptičkom na vertu in kje drugej kaj žalega storili, oni so naši veliki dobrotniki, ker ne le, da nam prelepo prepevajo, nam tedaj še tudi trebijo drevje naj silniših požeruhov, škodljivih goseneč. Kjer je dovolj ptičev, ni tudi goseneč na drevji, in kjer ni goseneč na drevji, drevje lepo raste, cvetè, in nam prinaša stoterega dobička.

Iz slovnice. Sklon. Oče so bolni. Bolečine ubogega očeta so hude. Mati strežejo očetu. Zdravnik zdravi očeta. Vsi čujemo pri očetu. Z očetom bi vse zgubili. — Kolikrat se v teh stavkih spreminja beseda »oče«? Kdo je bolan? koga bolečine so hude? komu strežejo mati? koga zdravi zdravnik? pri kom čujemo? s kom bi vse zgubili? — Tiha voda je globoka. Vari se tihe vode! Ne zaupaj tihi vodi! Tiho vodo pusti! V tihi vodi so tomuni. S tiho vodo se ne šali! Kaj je globoko? česa se vari? čemu ne zaupaj? kaj pusti? kje so to-

muni? s čim se ne šali? — Sin našega soseda dela očetu veliko škodo na pašniku s svojo čedo. Kdo dela škodo? čegav sin? kaj dela sin? komu dela škodo? kje dela škodo? s čim dela škodo?

Samostalniki se v vsakem številu navadno šestkrat preminjajo. Ta spremena se imenuje sklon. Sklonov ja tedaj šest. . . *)

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Konec.)

Po glasu, ki ga imajo živali, jih tudi imenujemo, n. pr.: kúkovico od „kuk-kuk“, pišče od „pi-pi“, vrano od „vra-vra“, kokljo od kok-kok“ i. t. d.

Tudi svoje občutke pové žival, in sicer tako, da neke svoje ude vlastito giblje in stavi, p., konj ušesa, mačka herbet, slon rivec, druge rep. Pes ga miga v radosti in zaupanji, mačka in njene sorodnice v jezi. Jo čé se tudi žival; psi, goved, konji se očivestno solzijo. Za smeh pa ne vejo; edina opica se nekaj smeja. Kjer konja serbí, pa se sam ne more čohati, grize drugega v tisti kraj. Sosed razumi to znamenje, in ga grize in čoha na tistem mestu. Opice imajo med sebo tako razumljiv jezik, kakor je nam naš. Bčele se tipavnic dotikajo, in tako dopovedujo, da je kak sovražnik v ulu; berž zašumi ves roj. Če se bčeli tipavnice odrežejo, zapustí roj, ker si brez njih ne more več pogovarjati in bi bila mutasta med drugimi. Bčelar Dujardin skrrije daleč od ulnjaka v neko podertino skledico sladkorja. Ena bčela zaoha to sladčico, odleti in prižene koj dosto bčel sabo. To svedoči, da je bčela najdeni zaklad ovadila. Mravlje si govore po znamenji. Ako kdo vna jne nadleguje, zbežijo neke hitro za drugimi in jih z glavico v vrat butnejo; te storijo ravno to bližnjim, in berž pridervijo vse nad mravljišče silno serdite. Tudi s tipavnicami si dopovedujejo.

Včasih vejo živali skoro po našem kaj povedati; konj hërže veselja, če mu polagat prideš, ali se mu samcu tovarši vračajo. Lencev šterk je imel gospoda tako rad, da je vselej

*) Ta kosček je iz slovnice, ki jo spisujemo in pripravljamo za natis za male ljudske šole. Veselilo nas bo, če se kdo naših izurjenih učiteljev oglasi in nam o tej reči razodeva svoje dobre misli. Prosimo!

od daleč pridirjal, pred njim pokleknil in veselja nekako zakodakal. Sajfertičev je pobesil glavo, ali pod peroti skrnil, če so ga kregali. Po takem je dovolj jasno pokazal, da se kesá žalostí, ali ga je sram. Konj se plaho ogleduje, če ga nemilo priganjaš. Po pridnem starem hlapcu, kateri je s konji lepo ravnal, posebno pa s šantavim slabejšim, dobijo na neki pošti pravega siroveža. Pri prvi vožnji priganja šantavca tako silno, da podkov stare. Ko ga podkovat žéne mimo hišo, kjer prejšnji hlapec ravno merlič leží, se oberne konj proti tej hiši in nemilo cvili, da se vse začudi. S tem glasno pové, kako žal mu je po hlapcu, kateri mu je ljubeznjivo stregel in prizanašal. Delfini, kateri so priljudno plavali za barko, so glasno zamemrali, ker so brodnarji enega prebodli. — Tako govori žival dovolj jasno, če ravno ne na tanko po našem.

21.

Žival razumi tudi človeški jezik, in je rada našemu nagovoru in pogovoru. Pri psih, posebno pri kodru, nam je to naj bolj očitno. Pes se skoro naučí, kaj naše besede pomenijo, zlasti tiste, s kterimi mu navadno vevamo, ga hvalimo itd. To pa bi bilo nemogoče, ako bi žival ne imela lastnega jezika in bi po svojem ne govorila, kakor je nemogoče različnost barv dopovedati rojenemu slepcu, kateri jih še nikoli ni vidil.

Skušnja še več kaže, namreč, da se radé učé tudi tiste živali, kterim je to mogoče. Tiči, psi poslušajo poduk prav skerbno, in si včasih vidno domišlujejo pomen že večkrat zaslišanih besedi. Kakor pri ljudeh so tudi pri njih nektere bolj obdarjene, nektere več razumijo, več hočejo, več poskušajo in doženejo od drugih. So tedaj izvrstne in preizvrstne. Plinij pravi od psa, kateri je človeške besede posnemal; Šeitlinov jih je do štirideset zljajal. Celó morski pes ali tulenj zmore besedo „baba“. Pri starih pisateljih je dokaj zadevnih zgledov. Po Herodotu je v dolini črna golobica s človeškim glasom govorila. (po Pliniji Galerijev kokot, po Valeriji Maksimu bik itd.)

Starodavniki so žival zeló obražali, ker so verovali, da je slednja kakemu Bogú posvečena in predraga. Se bogovom prikupiti, so z zivalicami lepo ravnali. Lepše pa človek z živaljo ravná, bolj se ona po človeškem razvija. Pri dobrem gospo-

darju je krotka in pametna, pri sirovem pa divja in butasta. Že planinska goved je bistrejša in pogumnejša od domače.

Bike in volo so nekdam učili različne umetnosti. Plinij piše: „Sam sem vidil vôle, kateri so se na povelje vojskovali, v kolo zasukali, na roge upičili, zopet vstali, se mertve potajili in dali odnesti, in so celó ko vozniki na jadernem vozu stali“. Taka je z oslom. Nekdam je bil osel skoro naj zlahnejša in prebistra žival, ljubljenec kraljev in bogatinov. Po Pliniji je nek rimsk starašina enega za 38.189 fl. kupil. To je morala biti izvrstna stvar! Da je sedanji osel uboga pokveka, tega je krivo nečloveško ravnanje s tem živinčetom. *)

Plinij pripoveduje sledeče reči od nekega prepametnega in zgovornega vrana, od njegovega umora in pokopa: „Za cesarja Tiberija zletí mlad vran iz svojega gnjezda na Kastorovem tempeljno naravnost v nasprotno čevljarnico, in čevljar ga spoštljivo sprejme. Sam si tedaj rad izvoli človeško družbo. Tú se koj naučí govoriti, izletí slednjo jutro na govorišče, se obrne proti tergu, pozdravlja cesarja Tiberija, Germanika in Druza in sledeče rimsko ljudstvo. Na to se verne v delavnico. Tako se sebi v čast in hvalo več let obnaša, dokler ga sosed čevljar ne zakolje, kar pa ljudstvo, tako razserdi, da čevljarja nagloma prežene, pozneje pa celó umori. Merliču vranu napravijo prelep sprevod. Neseta ga dva zamorca; naprej piska žveglar, in vencev mu nesó različnih na germado. To je bilo 28. sušca za odvetnikov M. Servilija i E. Eestija“. Tako na tanko so starodavniki take prigodbe zapisovali in cenili.

Omenjeni tiči se tudi radi prav prebrisano šalijo. Nek kerčmar si naučí vrana, da kureta h kermi sklicuje, kar mu gre prav po misli. Enkrat se napové, več gostov, katerim lepo pokrijó žlice, nože, vilice itd., potem pa zapró sobo. Ko se gosti pripeljejo, odprejo urno, in menijo koj jedi prinašati — ali sila se prestrašijo, kam so tečas žlice, noži, vilice itd. iz zaperte sobe prejšle. Ko pa skoz odperto okno v dvor pogledajo, se začudenja in smeha skoro razpočijo; kajti vse te pogrešane reči vidijo na dvorišču okoli smetnega kupa lepo razpoložene, na kterem vran stoji sred k južini sklicanih kuret.

Svojo učenost si vejo tudi v pomoč obračati. Nek gospod je odhajočega brivca odzdravljal: „Z Bogom Marko!“

*) 1838 sem sam vidil osla prebistrega jutrovskega, do 15 pedí visokega, kteri je veljal 400 zlatov.

Skoro si papiga to pomni, in se mu tudi tako poslavlja. Neko jutro ga vloví mačka, in zbeží ž njim ko ravno Marko prihaja. Papiga ga zagleda, in zakriči, kar more: „Z Bogom, Marko!“ in brivec jo še srečno reši smerti.

Tako si pomaga nek podučen vran. Hud pes ga preganja; na enkrat se vran proti njemu obrne, in mu močno zakriči: „Ti tat, ti tat!“ Pes se človeške besede iz ptičjega kjuna tako ustraši, — da ga osupjen izpusti.

Vsi omenjeni prigodki so resnično zgodovinski, naravoslovni in dovolj spričani, in niso gole pravljice in basni. Zatega voljo pa so tudi pravi dokazi in poroki, da mora biti v živali neka iskra prave človeške pameti. Očitno sta tedaj v živali dva življa, nižji telesni s slepim mesenim nagonom in višji duševni z iskro iz pameti in serca. Ta dva življa sta sicer tesno združena v en život — v eno bitje, pa nista neločljiva, ni eden vzrok, nasledek ali del drugega, temuč sta bistveno različna, in višji v tej meri sam svoj, da oboje lahko razdere telesno življenje, in je tedaj tudi v živali gospodar telesno življenje.

Od šterkinje smo čuli, da se je iz ljubezni do mladičev v požaru pokončala.

Skušnja poterjuje premnogokrat, da se konji, psi, tiči sami radi na smert sostradajo ali se svojevoljno drugače pokončajo. Že Aelian 12, 22. spominja bolezni kreških psov, po kateri so se sami s kake višine v morje stermoglavili. Leta 1845. so angleške in nemške novine popisovale psa samomorca, lepega črnega Nevfundlanca. Že več dni turoben in klavern se prekopicne v vodo in utone. Ko ga vun dobijo, zopet skoči v vodo. Še ga izvlečejo in pripnejo; ko ga počasi odvežejo, odbeží na ravnost v reko po zaželeno smert. Od senic piše Lenc: „Zdi se, da na silo smert iščejo. Pogreznejo se v svojvojakec; če pa mu je luknja preozka, vtaknejo glavico noter, in se tako vtopijo“.

Nektere živali nočejo vjete ne trohice jesti. Snežni čuk raji glada pogine, ko bi vjet kaj jel; ravno tako pisani modros, lahko dolgo strada, kakor p. Lencev, kateri je 9 mescev brez vse jedi sterpel, in se tudi naj boljših sladčič ni hotel dotakniti, katerih je prost požrešen.

Premilo pa nam serce pregreva, če žival iz ljubezni gladu umira. Takih zgledov je dovolj, posebno pri psih.

Da vse znane zamolčim, omenim samo kodra mojega prijatelja podpolkovnika J. (Ilešica). Ker mora l. 1848. v vojsko

ga pusti pri dobri rodbini v Gradcu, ktera je psa že prej prav rada imela. Ali po odhodu gospodovem se pes, naj mu kakor koli prigovarjajo, ne dotakne več dni nobene jedi in pijače, temuž leži v kotu ves pobit. Ko pismonosec list prinese in gospá reče: „Je od J.“, prikoraka mahom pes, ovoha vesel pismo, in povzije neko trohico, se nadjajaje svojega preljubega gospoda. Ker pa ga le ni, umerje glada. — Obče znani je samomor vojaškega konja v Slavkovem (Austerlitz.) Ustreljen pade jezdec z konja. S pervega je konj ves miren pri merliču, pa nikakor ne terpi, da bi se mu kdo gospoda dotaknil. Ravno prišli Napoleon I. vpraša, kaj to pomeni, in zapové, naj ga pri miru pustijo, pa opazujejo in mu potem izid povejo; dobil je glas: „Celo noč je konj stojé svojega gospoda stražil, o solčnem vzhodu ga od glave do petá skerbno ovohuje, sila otožno pobegne k Donavi, in se v vodo vtopi“.

Aelian in Plinij sta zapisala, kako so psi v gromado poskakali, orli stermoglavili se v njo, ktera jim je predrage osebe požigala.

„Mesto Sertos,“ piše zadnji, „časti orla. Devica je mladega lepo odgojila, za ktero dobroto ji je tako zahvalen, da ji pozneji tiče pa tudi zverino donaša. Ko je umerla, se zažene v njeno germado in se ž njo vred sožgè. Mestnjani so mu na germadišči spominik postavili“.

Po takih dokazih prisiljena že je tedaj od nekdej bistra pamet priznavala v živali neko samsvoje duševno bitje, višje in žlahneje od njenega perstenege telesa in telesnega življenja. Priznavša pa to, si lože tolmači našete skoro čudovitne prikazni, in rada spoznava, da je tudi žival pogrešna, dostojna in vredna večega čislanja in lepšega ravnanja po blagem zgledu dohrih ljudi in rečenih svetnikov in svetnic božjih. Zakaj to se vjema s besedo: „Stvar željno čaka razodenja božjih otrok“. Rim. 8, 18. in z drugo: „Pravični spoznava, kar čuti njegova živina“. Prisl. 12, 10., in ž njo lepo ravná. *)

*) Tú je dokončan premični spis učenega pisatelja, preč. gospoda Živkota, za kterega se „Tov.“ še enkrat priserčno zahvaljuje, in prosi, da bi ga naši bistri pisatelji tudi vprihodnje podpirali s takimi primernimi, lepimi spisi, kteri v rokah pametnega učitelja veliko, veliko koristijo. Da bi pa tudi učenci ta lepi spis lahko brali in se vneli v dobrih miloserčnih čutilih do živali, smo tega spisa dali tudi nekoliko iztisov posebej natisniti. Dobé se pri g. Milicu.

Dopisi in novice.

Iz Dunaja. Dunajsko mestno svetovavstvo je v seji 9. t. m. sklenilo, da hoče zopet prositi privoljenja, da vstanovi pedagogium in da se ustavi prepoved. Od Beustovega ministerstva pričakujejo vgodnejše razloge, kakor od prejšnjega. Bomo vidili! Njih veličanstvo, prisvetli cesar, so po naj višjem lastnoročnem pismu 2. preteč. m. vstanovili za bogočastje in uk posebno ministerstvo.

Iz Celja. 9. aprila. Danes smo tu pokopali možá, ki je bil, kar en rod pomni, učitelj v tem mestu. Umerl je g. Ožbald Schellander, učitelj v tukajšnji glavni šoli, star 73 let; 48 let je bil pri učiteljstvu in je delal do zadnjega časa svojega življenja. Bog mu daj sedaj večni mir!

Iz Celovca. „Cvet slov. poezije“ je popolnoma razprodan: dokler v drugo ne izide, ne more ga nihče dobiti. „Glasnik“ naznanja, da se bo II. natis ves predelal in pomnožil, da bo obsegal blizo 20 — 24 tiskanih pol, in bo prišel na svetlo pod imenom. „Cvetnik slovenske literature“, ter bo tako vravnan, da bo prikladen za berilo odrasli slovenski mladini. Čas, kedaj pride na svetlo to izverstno delo, še ni določen; pred ko pride, boljše bo. C.

Iz Ternovega na Notranjskem. Nekaj blagih dobrotnikov in mladino ljubov je tukaj o novem letu zložilo nekaj denarjev s tem lepim namenom, da naj se zato kupi naj revnejšim in pridnim učencem in učenkam potrebne obleke. Zložilo se je toliko denarja, da se je nakupilo za ta denar 95 vatlov razne obleke. Pretečeni mesec (28. marca) se je pa razdelila ta obleka v pričo gg. duhovnikov in gosp. okrajnega predstojnika. Obdarovalo se je 18 učencev in 8 učenk. Serčna hvaležnost se je vidila na obrazu ubogih otročičev, in gosp. dekan so jih še opomnili, da naj molijo za svoje dobrotnike, da naj sedaj radi hodijo v šolo, ker imajo potrebno obleko. Otroci so vse to obljubili, in so šli vsak s svojim deležem pod pozduho prav veseli domú. Mi pa, ki smo se tudi z malimi vred veselili, se tukaj očitno zahvaljujemo v imenu ljubih učencev vsem tem dobrotnikom, in želimo, da bi jim mili Bog stotero poplačal to lepo djanje! Malim pa želimo, da bi se dobilo še mnogo takih milih dobrotnikov. Tudi v čitalnici smo imeli ta post eno besedo s tombolo na korist ubogim učencem.

Lavračev.

Iz Planine nad Černomljem. V 12. listu 4. tečaja je „Uč. Tovarš“ naznanil, kje se dobiva naj bolje černo platno za šolske table, pisal sem tedaj na naznanjeno fabriko, pa ni bilo platna, ne odgovora; in ko zopet drugič pišem, dobim odgovor, da je tisti fabrikant že pred več časa umerl; in da se njegova vdova ne pečá več s tem tržtvom. Prosim, da bi „Uč. Tovarš“ naznanil, kje se sedaj dobivajo take reči! *)

F. Kl.

*) Dobro černo platno za table preskerbljuje ljubljanski kupec g. Bernbacher.

Iz Predoselj nad Kranjem. V 5. listu „Uč. Tovarša“ je nek gosp. dopisnik P. zapazil, sprehajajo se mimo lepih vertov, mlade dečke, ki so se plazili po sadnem drevju in trebili gosencino zalego. Priporočal je učiteljem po deželi, da naj povejo večjim učencem vsakdanje posebno pa dečkom nedeljske šole, in kaže naj jim po vertih, kako naj se gosencina zalega trebi, drevesa snažijo, trebijo itd., da se bo sadjereja lepše razvijala. Zares hvale vredno je to delo, da dečki in tudi starši plezajo po drevju in trebijo ne le gosencino zalego, ampak tudi staro skorjo in mah derzajo, da se tako mlade stara drevesa. Gotovo že vsak verli učitelj to otrokom naročuje, jih podučuje, in uči posebno pa tam, kjer ima šolski vert ali drevesnico, akoravno se v nekterih krajih učitelju terdo godi za par sežnjev zemlje, ki jo potrebuje za šolsko drevesnico, in ga surovi starši še celo zavoljo tega dobrega namena, ali če hoče srenjsko drevesnico napravljati, zmerjajo goltnesa itd. — Te besede naj bi ne veljale le samo učiteljem, učencem, ampak vsem posestnikom drevesnih ali sadnih vertov. Čas je tu, da mora biti to opravilo dokončano, ako ne, ne bi jeseni dobili polnih jerbasov lepega in zdravega sadja. Nekteri pravi in toži: „Jaz po zimi pridno gosencino zalego obiram in trebim, pa so vendar spomladi moja drevesa polna gosenic, kako je to? Moj ljubi, to se ti lahko odgovori. Misliš, če si gosenične mešičke, ktere visé na koncu vej, porezal, že vse storil? Kaj si s temi mešički naredil? Vergel si jih v kak kotič, ali na kup gnoja; to ne pomaga nič; še če jih v zemljo zakoplješ, jih radi izkopljejo kokoši, mačke in psi, da se na solncu oživé, tedaj tem sovražnikom sadnega cvetja samo to nakanil, da morajo na drevje nazaj plezati. Naj boljše je, če jih pograbiš in sožgeš. Jajčice, močno škodljivih perstanic ali srebernic, nisi še morda porajtal, ktere v 100 do 350 na številu v okroglih prostorčkih okoli mladik terdo vkupaj zalotane prebivajo. Da jih poiščesh te zelo škodljiva jajčica je zato zelo potrebno, ker iz teh jajčic izlezene gosence požró naj perve popke in cvetje sadnega drevja. Tudi v drevesnih popkah pod staro kožo, v mahu, je skritih zelo veliko žužkov ali insektov, ktere moraš poiskati in jih zatreti, da ti ne pojedó cvetja. Spomladi zgodaj je treba staro skorjo, mah, itd. z drevesno sterguljo ostergati po deblu in tudi po debelejših vejah, da se odpravi ne le samo vsa razpokana skorja, mah itd., ampak tudi vsa zalega, ki je znotraj skrita. Na dalje naj se vsa zalega na zidovji, germovji, v gošah, plankah itd. velikokrat pogleda, da se uniči. Da se pa gosencam in metuljem ubrani na drevo splezati ali priti, se oveže drevesno deblo z 4 — 6 palcev širokim terdim papirjem, namazanim z voznim mazilom. Ako se ti pa še gosence prikažejo, jih naj ložeje zjutraj zateresh, ker se gosence v družbi na deblovem drevesu skupaj derzé, in čakajo, da jih solnce ogreje, ali se v kakih in škerbinah zbirajo, ter jih pokončaj. Da se pa merčes uniči in drevesa pomladé, je naj bolje zdravilo, da pomazeš debela in debeleje veje dreves z apnenim mlekom, v katerem je nekaj kravjeka pridjanega in zmešanega. Delajmo tako! *Jan. Sajé.*

Iz pod Ljubnika. Velike in pravične želje izrekuje „Tovarš“ v 5. letošnjem listu. Boljših učencikov, učnikom boljše plače, boljših

šolskih knjig je treba, da bodo naše šole tirjatvam sedajnega časa zadostovale. Boljših učencikov bomo s časom gotovo dobili, ako bodo imeli boljšo plačo; učiteljska pripravnica v Ljubljani naj se sedanjemu času vgodno prestroji, pripravnica v Idriji pa opusti. ¹⁾ Boljših knjig pa koj dobimo; treba nam je le ukaza, kateri bi veleval vse šolske knjige pregledati, nepotrebne ali manj potrebne sestavke iz beril iztrebiti in jih s potrebnimi nadomestiti. Treba pa je, da šolske knjige spisujejo in popravljajo možje, ki se sami pečajo s šolo in vedó, kaj je mladini treba, in v kakšni obliki in kako naj se ji razlagajo potrebne reči. Mislim, da ne rečem preveč, ako pravim, da bi se vsaki sestavek za prihodnje šolske knjige razposlal v prevdarek tudi učiteljem po deželi; zakaj tudi na deželi imamo šolske možé, kateri prekosé marsikterega učitelja v mestu, posebno kar tiče slovenski jezik; ²⁾ ti z učitelji v Ljubljani naj bi naznanovali svoje misli in nasvete o sestavkih za prihodnje knjige ljudskih malih in glavnih šol posebnemu odboru, kateri je pa iz znano praktičnih in zvedenih učencikov sestavljen. Teoretikarji bi tù slabo opravili. Ta odbor naj bi prevdarjal in presojeval nasvete in spise za omenjene bukve in naznanoval svoje sklepe in poterjene sestavke v „Tovarsu“. Ko bi bila knjiga končana, bi se izročila vladi v poterjenje. Po ti in enaki poti se smemo nadjati, da dobimo dobrih šolskih knjig. Slišali smo, da se nova slovenska slovnica kuje za male šole na deželi; pa to se tako na tihem godí, da živa duša ne vé, ali bo nova knjiga za rabo, ali bo le število slovnice pomnožila. Ljubi „Tovars“, polukaj ti v tisto skrivno kuhinjo, kjer se kuha nova slovenska slovnica za ljudske šole, in povej nam kaj o nji, sej veš, da nas zeló miče knjiga, s katero se bodo v kratkem naši učitelji in učenci borili. ³⁾ Tudi naša „Praktična gramatika“ se je postarala; res je bila o svojem času vse hvale vredna; ali čas teče urno naprej, ž njim se jezik zboljšuje, in že smo z oliko jezika slovenskega tako daleč dospeli, da se „Praktična gramatika“ mora sramovati svojega imena. Naj gre v pokoj! to že sama želí ostarela reva, ker rešila je nalogo svojo tù dobro, tam slabo. Učitelji! pogororite se in osnovajte novo slovensko-nemško gramatiko, ktera bo zares praktična in sedanji obliki slovenskega jezika primerno spisana po poprej nevedeni poti, ktere namen pa naj ne bo samo nemški jezik, temuč materni, in na podlagi tega — še le nemški ⁴⁾ Posebno pa naj se v prihodnjih šolskih knjigah gleda na to, da bo v vseh ena in tista pisava, in da posebno v slovenskih knjigah ne bo toliko pomot. **Z Bogom!**

¹⁾ To se je zgodilo. Glej lanski „Tov.“ l. 19.!

Vredn.

²⁾ Vam verjamemo; vendar delo kaže možá.

Vredn.

³⁾ Ta kratka djanska slovnica je v naših rokah; prosimo tedaj še enkrat, naj bi se učitelji zgláševali in o tem svoje dobre misli naznanjevali — toda kmali!

Vredn.

⁴⁾ Slovnica za nemški jezik, ki bi vstrezala našim glavnim šolam, morala bi biti prvič vsa po slovenski pisana, drugič pa bi se mogel nemški jezik vun in vun primerjati z slovenskim. Za to je pa treba, da učenci popred razumejo slovenski jezik saj po poglobitnih vodilih, za kar pa nam je treba že za II. in III. razred začetne slovenske slovnice.

Vredn.

Iz Ljubljane. Dobili smo iz Prage zadnji, XII. list Gerbičeve „Lire Sionske“. Sedaj je to delo celo. Spoznati moramo, da se je g. Gerbič zeló, zeló trudil, da bi s temi svojimi napevi vstrezal slovenskim učiteljem in pevcem, in je svojo nalogo tudi izverstno izvrševal. Osupnjeni smo tedaj brali naznanilo, ki ga g. skladatelj v zadnjem listu tako le priobčuje: „Mnogo opravila in druge okoliščine me sedaj zaderžujejo izdajati dalje „Liro Sionsko“. Prenehati moram ž njo toliko časa, da bom zopet utegnil jo nadaljevati. Naj mi torej nihče ne pošilja naročnine na II. tečaj pred, kakor razglasim, da pričnem to delo zopet izdajati. Kdor želi I. tečaj, ga še lahko dobi za 2 gold. Kdor bi si želel za ta tečaj še posebnega zavitka, ga lahko dobi, ako pošlje 10 kr. za razpošiljanje; zraven se mu tudi lahko priloži še enkrat II. list (za februar), ako je morda dobil prejšnjega nezazločno tiskanega“.

— Presvetli cesar so dovolili novo osnovano „dramatično društvo“ v Ljubljani. Udje tega društva bodo podporniki, pisavci in igravci. To društvo bo tedaj tudi krepko delalo za omiko slovenskega národa. Bog daj srečo!

— Po vseh boljših knjigarnicah se sedaj sprejemajo naročila na na zbirki vseh nemških klasikarjev (National - Bibliothek sämtlicher deutschen Classiker“). Obeta se, da bo to delo prav mično, pa tudi dober kup, tako, da bo naročnike stalo na teden le kakih 5—10 kr. To delo bo dobro služilo vsakemu bolj omikanemu človeku, posebno pa tudi učiteljem, ki se hočejo dalje izobraževati; samo, to je: kje bo učitelj jemal denar za take reči, dokler se mu dosedanja slaba pesem poje?

— Tukajšnja slavna c. k. vlada je v g. Milicevi tiskarnici naročila 1500 iztisov Malega Sadjerejca, da ga bode razdelila učencem in učiteljem po deželi. Slava!

— Po naj višjem sklepu 12. jan. t. l. se bode tukajšnja c. k. normalka prevrnala, in zavaljo tega se tako le glasi:

razpis učiteljskih služeb.

1. dve učiteljski službi z letno plačo . . .	700 gold.
2. ena „ „ „ „ „ „ . . .	600 „
3. „ podučiteljska „ „ „ „ . . .	400 „
4. „ „ „ „ „ „ . . .	350 „

Prosvitci morajo dokazati posebno učiteljsko zmožnost, in morajo znati nemški in slovenski jezik. Prošnje se ravna do slavne c. k. deželne vlade v Ljubljani, in naj se oddajajo do konca mesca majnika t. l.

Prememba v učiteljskem stanu.

G. Jož. Juvančič, učitelj pri sv. Petru pri južni železnici, je prestopil v šolo v Nabrezini.

Listnica. Vsem častitim gospodom naročnikom naznanjamo, da smo jim za velikonoč za pirhe namenili izverstno muzikalno prilogo: „Ofertorij“, ki ga je zložil in čveteroglasno postavil naš verli skladatelj gosp. **Fr. Ser. Adamič**; toda čas nam je prezgodaj všel; tedaj prosimo, da naj ljubi naši bravci te priloge čakajo do 1. majnika. Vesele praznike!

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Millo.